

UMHVERFISMERKI

1. Hvað eru umhverfismerki?	1
1.1 Þrjár gerðir umhverfismerkja	2
2. Umhverfismerki	3
2.1 Almennar neysluvörur	3
2.2 Rafmagnsvörur	4
2.3 Trjávörur	4
2.4 Matvæli	5
2.5 Önnur merki	5
3. Umhverfisvottun / Umhverfisstjórnun	6
4. Varnaðarmerki	7
5. Ýmsar umbúðamerkingar	8
5.1 Endurvinnslumerkið	8
5.2 Plastmerki	8
5.3 Græni punkturinn	8
5.4 Rafhlöður	8

1. Hvað eru umhverfismerki?

Umhverfismerkjum er ætlað að auðvelda neytendum að finna umhverfisvæna vöru og þjónustu. Merkin eiga að tryggja að varan hafi staðist strangar umhverfiskröfur sem geta tekið t.d. til framleiðsluferils, efnainnihalds, notkunar vörunnar, úrgangsmýndunar og niðurbrots, svo eitthvað sé nefnt. Umhverfismerki getur verið í formi yfirlýsingar, tákns, eða myndar á vöru eða merkingu umbúða, í upplýsingum sem fylgja vörunni, í tæknilegum upplýsingum, í auglýsingum eða opinberri kynningu, o.s.frv.

Áreiðanleg umhverfismerki eiga það sameiginlegt að þau fela í sér ákveðnar lágmarkskröfur um umhverfisframmistöðu vöru eða þjónustu, og oft einnig um gæði og heilnæmi þeirra. Kröfurnar geta annað hvort náð til alls lífsferils vörunnar frá framleiðslu til förgunar eða til einstakra umhverfisþátta vörunnar t.d. orkunotkunar. Einnig eiga áreiðanleg umhverfismerki það sameiginlegt að óháður aðili hefur vottað að kröfur umhverfismerkisins séu uppfylltar.

Umhverfismerki er trygging neytenda fyrir því að varan eða þjónustan skaði umhverfið minna en aðrar sambærilegar vörur eða þjónusta.

1.1 Þrjár gerðir umhverfismerkja

Umhverfismerkjum hefur verið skipt í 3 flokka. Þegar rætt er um umhverfismerki í daglegu tali er yfirleitt átt við gerð 1, en vegna mikils fjölda merkja á markaðnum gætir þó oft tilhneigingar til að rugla saman merkjum af gerð 1 og gerð 2.

Gerð 1: Merki frá óháðum þriðja aðila	Gerð 2: Merki frá vöruframleiðanda	Gerð 3: Umhverfisýfirlýsingar, vottaðar af þriðja aðila
Framleiðendur sækja um merki af þessu tagi til hins óháða aðila, og þurfa að uppfylla tilteknar viðmiðunarkröfur til að fá leyfi til að nota merkið. Viðmiðunarkröfurnar taka til margra þátta, taka mið af vistferli viðkomandi vöru eða þjónustu og eru endurskoðaðar reglulega.	Merkið felur í sér yfirlýsingu framleiðanda um umhverfislegt ágæti á eigin vöru eða þjónustu.	Þessar yfirlýsingar veita magnbundar upplýsingar um tiltekna umhverfisþætti vörunnar, en láta neytendum það eftir að ákveða hvaða vara sé betri en önnur frá umhverfissjónarmiði. Að sama skapi staðfestir vottunin aðeins að upplýsingarnar séu réttar, en felur ekki í sér vísbendingu um umhverfislegt ágæti.

Á næstu síðum má finna samantekt á helstu umhverfismerkjum á Íslandi og öðrum merkingum sem snerta umhverfismál.

2. Umhverfismerki

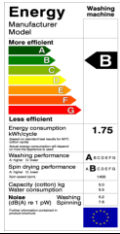

2.1 Almennar neysluvörur

Neðangreind merki má finna á ýmsum almennum neysluvörum, s.s. almennum heimilislögum, hreinlætisvörum, byggingarvörum og húsbúnaði, rekstrarvörum o.fl. Merkin eiga það sameiginlegt að uppfylla kröfur staðalsins ISO 14024 (Umhverfismerki af gerð 1) sem felur það m.a. í sér að þau taka tillit til umhverfisþátta á öllum lífsferli viðkomandi vöru eða þjónustu, allt frá vinnslu hráefna til endanlegrar förgunar.

NAFN	LÝSING	MYND
Svanurinn	Svanurinn er opinbert umhverfismerki Norðurlandanna. Svanurinn hefur mikla útbreiðslu og nýtur mikils trausts meðal neytenda á Norðurlöndum. Í dag fást vörutegundir merktar Svaninum í um 70 mismunandi vöruflokkum, s.s. hreinsiefni, húsgögn, byggingavörur, rafhlöður og pappír en einnig er hægt að Svansmerkja starfsemi fyrirtækja, s.s. prentþjónustu, hótél og stórmarkaði.	
Evrópublómið	Blómið er opinbert umhverfismerki Evrópusambandsins. Í dag fást vörutegundir merktar Blóminu á Evrópska efnahagssvæðinu í um 26 vöruflokkum. Meðal þeirra eru tölvur, jarðvegsbætir, málning og lakk, textílefni, ljósaperur og skór.	
Blái Engillinn	Blái Engillinn er opinbert umhverfismerki Þýskalands og eitt elsta umhverfismerki í heimi. Vörur og þjónusta í tæplega 200 vöruflokkum fást merktar með Bláa Englinum. Þar á meðal eru allflestar gerðir neysluvara, allt frá pappírsvörum og hreinlætisefnum til húsbúnaðar, gólfefna og tölvu- og skrifstofubúnaðar.	
Fálkinn (Bra Miljöval)	Fálkinn er umhverfismerki sænsku náttúruverndarsamtakanna SNF sem sett hafa umhverfiskröfur fyrir ýmsa vöruflokka, s.s. hreinsivörur, vefnaðarvörur, orkuframleiðslu og samgöngur.	
Græna innsiglið (Green Seal)	Græna innsiglið er umhverfismerki sjálfstæðra bandarískra samtaka sem stuðla að framleiðslu, sölu og innkaupum á umhverfisvænni vöru og þjónustu. Allt frá kaffisíum til loftkælikerfa geta fengið umhverfismerkið.	

2.2 Rafmagnsvörur

Ýmsar rafmagnsvörur bera umhverfismerki á borð við Svaninn, Bláa engilinn o.fl. en auk þess eru ýmis merki sem sérstaklega eru ætluð rafmagnsvörum. Þau gera kröfur um orkusparnað og e.t.v. fleiri þætti en taka ekki til alls lífsferilsins eins og hin eiginlegu umhverfismerki (umhverfismerki að gerð 1).

NAFN	LÝSING	MYND
Energy Star	Energy Star merkið er til marks um orkunýtingu rafmagnstækja, s.s. tölvubúnaðar og hvítvara. Merkið er rekið af Bandarísku umhverfisstofnuninni (US EPA) og Orkustofnun Bandaríkjanna (DoE).	
Evrópska orkumerkið	Evrópska orkumerkið metur orkunýtni raftækja, frá mestri orkunýtni (A++) til minnstrar (G). Samkvæmt evrópskum lögum á merkið að vera á öllum ísskápum, frystiskápum og -kistum, þurrkurum, þvottavélum, uppþvottavélum, ljósaperupakkingum o.fl.	
TCO merkið	TCO merkið er til marks um gæði og góða umhverfisframmistöðu, m.a. orkunýtingu rafmagns- og skrifstofutækja, en kröfurnar ná taka einnig til annarra umhverfisþátta, góðs vinnuumhverfis o.fl.	

2.3 Trjávörur

Ýmsar vörur sem framleiddar eru úr viði bera umhverfismerki á borð við Svaninn, Bláa engilinn o.fl. FSC-merkið felur í sér sérstaka vottun fyrir vörur af þessu tagi, en það tekur ekki til alls lífsferilsins eins og eiginlegu umhverfismerki (gerð 1).

NAFN	LÝSING	MYND
Forest Stewardship Council	FSC-merkið er notað á timbur og vörur sem unnar eru úr viði, s.s. húsgögn og pappír. Merkið er til marks um að viðurinn sem varan er unnin úr sé upprunnin úr skógum sem stjórnað er með sjálfbærum hætti.	
Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes	PEFC-merkið er svipað FSC-merkinu og staðfestir að hráefnið eigi uppruna í sjálfbærri skógrækt í samræmi við reglur þessara stofnana, sem í aðalatriðum gera strangar kröfur til uppruna og rekjanleika efnisins.	

2.4 Matvæli

Neðangreind merki eru til marks um að matvara sé lífrænt ræktuð. Kröfurnar á bak við merkin byggja á alþjóðlegum stöðlum IFOAM sem eru alþjóðasamtök framleiðenda og þjónustuaðila á sviði lífrænnar framleiðslu. Auk þess byggja allar kröfurnar á sömu Evrópureglugerðinni og eru því samræmdar um alla álfuna. Auk matvæla geta merkin vottað lífrænan uppruna annarrar vöru sem upprunnin er í lífríkinu, svo sem snyrtivöru, vefnaðarvöru, áburðar o.fl.

NAFN	LÝSING	MYND
Tún vottun	Vottunarstofan Tún ehf. vottar að matvörur séu framleiddar með lífrænum aðferðum í samræmi við íslenskar og evrópskar reglugerðir um lífræna landbúnaðarframleiðslu.	
Ø-merkið	Ø-merkið er opinbert merki fyrir lífræna ræktun í Danmörku.	
KRAV merkið	KRAV merkið er opinbert merki fyrir lífræna ræktun matvæla í Svíþjóð en hefur einnig þróað staðla fyrir m.a. sjálfbærar visthæfar fiskveiðar.	
BIO merkið	BIO merkið (Bio-Siegel) er opinbert merki Þýskalands fyrir lífræna ræktun. Til að matvara fái að nota BIO-merkið þarf hún að innihalda a.m.k. 95% lífrænt ræktuð matvæli.	
EKO merkið	EKO er hollenskt merki um vottun lífrænnar framleiðslu samkvæmt evrópskum reglugerðum. Algengt í íslenskum heilsuverslunum.	

2.5 Önnur merki

NAFN	LÝSING	MYND
Réttlætismerkið (Fair Trade)	Réttlætismerkið staðfestir að viðkomandi vara uppfyllir kröfur alþjóðlegu FLO samtakanna (Fairtrade Labelling Organisations International). Réttlætismerki er ekki umhverfismerki, en réttlætismerki fjalla um félagslega þætti í viðskiptum með vörur sem eiga uppruna sinn í þróunarlöndunum og ýta þannig undir sjálfbæra þróun samfélagsins.	
Grænfáninn	Grænfáninn er umhverfismerki fyrir skóla. Allir skólar geta sótt um Grænfánann og fá þá að taka þátt í verkefnum sem miða að því að minnka umhverfisáhrif skólans ásamt því að efla vitund nemenda, kennara og annarra starfsmanna skólans um umhverfismál.	

Bláfáninn	Bláfáninn er alþjóðlegt umhverfismerki sem hefur þann tilgang að stuðla að verndun umhverfis hafna og baðstranda. Bláfánann hljóta þeir einir sem leggja sig fram um að bæta gæði og þjónustu stranda og smábátahafna og stuðla að verndun umhverfis. Bláfáninn er tákni um að umhverfismál, öryggismál og umhverfisfræðslumál eru í hávegum höfð hjá handhöfum fánans.	

3. Umhverfisevntun / Umhverfisstjórnun

Umhverfisstjórnun er skipulagt umhverfisstarf sem miðar að því að hafa stjórn á umhverfisáhrifum starfseminnar og vinna markvisst að stöðugum umbótum í umhverfisstarfinu í samræmi við umhverfisstefnu. Umhverfisstjórnunarkerfi er sá hluti heildarstjórnunarkerfisins sem nær yfir stjórnskipulag, áætlanagerð, ábyrgðarskiptingu, starfshætti, verklagsreglur, ferli og aðföng sem nauðsynleg eru til að þróa, koma á, framfylgja, rýna og viðhalda umhverfismálastefnunni. Umhverfisstjórnunarkerfi er með öðrum orðum safn lýsinga og leiðarvísa um umhverfisstarf innan fyrirtækis eða stofnunar. Því er ætlað að fella áherslu á umhverfismál inn í alla þætti starfseminnar á kerfisbundinn hátt.

Umhverfisstjórnunarkerfi sem byggt er upp samkvæmt ákveðnum stöðlum getur fengið vottun óháðs aðila. Dæmi um viðurkennda alþjóðlega staðla eru **ISO 14001** og **EMAS**. Vottað umhverfisstjórnunarkerfi er sönnun þess að starfsemi uppfylli tilteknar kröfur um markvissa stjórnun umhverfisþátta og stöðugar umbætur á frammistöðu í umhverfismálum í samræmi við umhverfisstefnu.

Umhverfisevntun er vottun óháðs aðila um að kröfur áreiðanlegra umhverfismerkja eða umhverfisstjórnunarkerfa séu uppfylltar.

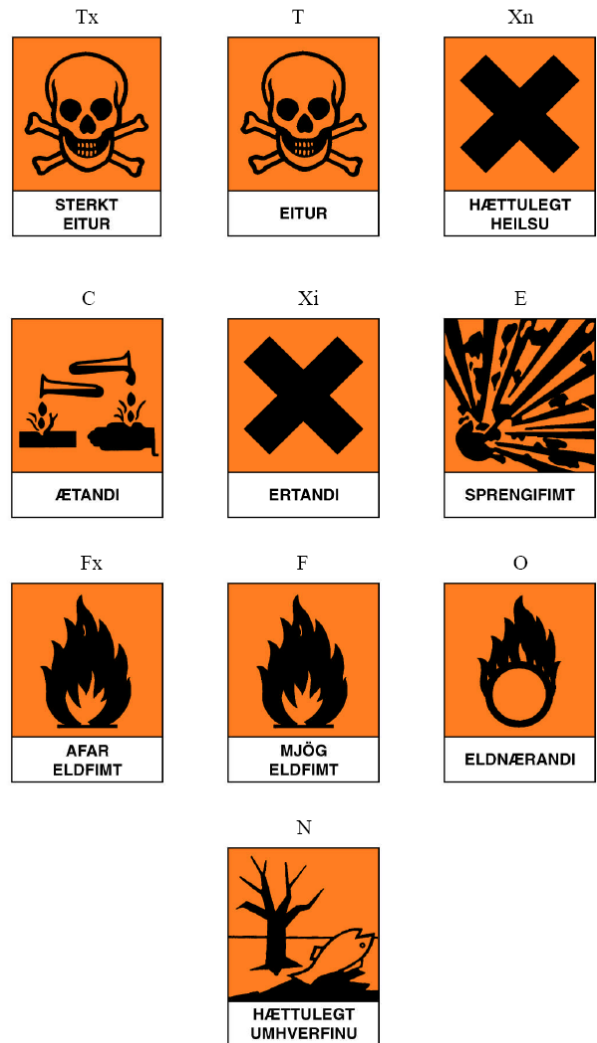
4. Varnaðarmerki

Almennt má segja að eitrefni og hættuleg efni séu þau efni sem eru merkt með varnaðarmerkjum skv. rg. 236/1990. Þetta eru svört merki á appelsínugulum grunni eins og birtu hér til hliðar. Einstaka hættuleg efni geta þó eingöngu verið merkt með varúðar- og/eða hættusetningum t.d. „eldfimt“ eða „geymið þar sem börn ná ekki til“.

Eitrefni og hættuleg efni eru skilgreind sem slík vegna þess að flest þeirra hafa skaðleg áhrif á lífverur og fólk hvar sem þau sleppa í einhverju magni út í umhverfið. Draga skal úr notkun þessara efna eins og kostur er. Þessum efnum ber ávalt að farga sem spilliefnum verði þau ekki nýtt.

Hér til hliðar má sjá varnaðarmerki á eitrefnum og hættulegum efnum.

Varnaðarmerki

5. Ýmsar umbúðamerkingar

Eftirfarandi merki eru algengar umbúðamerkingar. Þessar merkingar eru EKKI umhverfismerki. Þeim er hins vegar oft ruglað saman við umhverfismerki og því ástæða til að útskýra nánar hvað þau þýða.

5.1 Endurvinnslumerkið

Endurvinnslumerkið er alþjóðlegt. Það táknar að umbúðirnar séu endurvinnsluhæfar eða séu a.m.k. að hluta til úr endurunnum efnum. Merkið gefur enga tryggingu fyrir því að sjálf varan sé endurvinnanleg eða að nota meggi hana aftur.

5.2 Plastmerki

Plast er oftast merkt með endurvinnslutákni sem gefur til kynna að plastefnið sé endurvinnanlegt. Endurvinnslutáknið er lítill þríhyrningur, gjarnan á botni plastílátsins, sem inniheldur númer frá 1 upp í 7, ásamt bókstöfum fyrir neðan merkið. Þessi tákn segja til um hvaða efnasambönd eru í plastinu.

5.3 Græni punkturinn

Græni punkturinn er þýskt endurvinnslumerki. Þetta merki segir ekki til um hvort varan hafi áhrif á umhverfið. Græni punkturinn þýðir að umbúðir viðkomandi vöru séu endurvinnanlegar og að búið sé að reikna endurvinnslugjald umbúða inn í verð vörunnar. Þetta merki er ekki notað á vörur sem framleiddar eru á Norðurlöndum.

5.4 Rafhlöður

Hér til hliðar má sjá merkingu á rafhlöðum sem safna skal sérstaklega og aðgreina þannig frá sorpi. Undir merkinu er tilgreind tegund rafhlöðu: Hg (kvikasilfur), Cd (kadmíum) eða Pb (blý).

Áhugaverðir tenglar og heimildir:

[Landvernd](#)

[Umhverfisstofnun](#)

[UMÍS](#)

[Vistvæn innkaup](#)